

*Марута Марія,  
студентка 4 курсу спец. 012 «Дошкільна освіта»  
Науковий керівник – к. пед. н., доц. Лілія Мельничук,  
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний  
університет імені акад. С. Дем'янука»*

## **ЗНАЧЕННЯ ІГОР У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ РАННЬОГО ВІКУ**

Мовлення є одним із перших видів діяльності, яким дитина оволодіває з раннього віку і яке, в свою чергу, допомагає їй пізнати навколишній світ. Після двох років життя основну роль у розвитку психіки і формуванні поведінки відіграє мовлення. Якщо до двох років дитина вживала 300 слів, то, за умови вмілого педагогічного впливу, до трьох років словник розширюється до 1000 і більше слів. Розширюючи під керівництвом дорослого свій життєвий досвід, дитина вчиться встановлювати елементарні при-чинно-наслідкові зв'язки між об'єктами зовнішнього світу, розуміє і сама ставить багато різноманітних питань.

Упродовж дошкільного періоду життя дитини гра виступає провідною діяльністю, яка забезпечує гармонійний розвиток психіки, формування особистості та соціалізацію дитини. Її значення виходить далеко за межі розваги: гра є засобом пізнання світу, засвоєння соціальних норм, розвитку мовлення, уяви, мислення, емоційної сфери та моторики. Успішність формування особистості значною мірою залежить від того, наскільки грамотно дорослий організовує ігрову діяльність, створює умови для її змістовного наповнення, емоційного залучення та розвитку ініціативи дитини. Саме тому знання психологічних закономірностей гри, її вікових особливостей, типів і функцій є невід'ємною складовою професійної компетентності вихователя ЗДО [1, с. 61].

Процесуальність як специфічна ознака гри є ключовим поняттям у розумінні її психологічної природи. Вона вказує на те, що для дитини важливим є не стільки кінцевий результат діяльності, скільки сам процес її здійснення. Це положення

узгоджується з концепцією А. Богуш, яка стверджує, що мотив діяльності може бути вбудованим у саму дію, тобто діяльність має внутрішню цінність для суб'єкта [2. с. 28].

У дошкільному віці гра стає засобом відкриття дитиною процесуальності як універсальної характеристики будь-якої діяльності. Через гру дитина починає усвідомлювати, що дія може бути самоцінною, незалежно від її результату. Це відкриття має важливе значення для формування пізнавальної та творчої мотивації, які, як і ігрова, базуються на суб'єктивній значущості процесу. Саме тому гра, пізнання і творчість у дошкільному віці тісно переплітаються, формуючи єдиний мотиваційний комплекс, що стимулює розвиток особистості.

Протягом дошкільного дитинства дитина поступово оволодіває різними формами гри, серед яких провідними на окремих етапах є предметно-маніпулятивна (у віці від одного до трьох років) та сюжетно-рольова (від трьох до семи років).

У процесі розвитку предметно-маніпулятивної гри важливу роль відіграє не лише сенсорне сприймання, а й формування перших уявлень про причинно-наслідкові зв'язки. Дитина починає усвідомлювати, що її дії можуть викликати певні зміни у предметах, що стимулює інтерес до експериментування. Це сприяє розвитку елементарного мислення, уваги, пам'яті та уяви. У цей період закладаються основи дослідницької поведінки, яка згодом трансформується у більш складні форми пізнавальної активності.

Крім того, предметно-маніпулятивна гра виконує важливу емоційно-комунікативну функцію. Через взаємодію з дорослими під час гри дитина навчається спілкуванню, наслідує дії, реагує на емоційні сигнали, що сприяє розвитку соціальної чутливості. Ігрові ситуації, в яких дорослий демонструє нові способи дії з предметами, стимулюють наслідування та збагачують репертуар дитини. Таким чином, предметно-маніпулятивна гра є не лише формою пізнання світу, а й важливим засобом соціалізації та емоційного розвитку.

У житті маленької дитини дорослий відіграє надзвичайно важливу роль, адже його присутність і дії стають джерелом наслідування. Починаючи приблизно з одного року, дитина активно

освоює нові навички – вчиться ходити, починає говорити, розширює свої можливості у взаємодії з навколишнім світом. Вона вже має певний досвід маніпуляцій з предметами, що дозволяє їй включатися у спільну діяльність із дорослим. Спілкування набуває предметного змісту, і дитина прагне брати участь у діях, які виконує дорослий, намагаючись стати частиною його світу [4, с. 37].

Ранній розвиток ігрової діяльності тісно пов'язаний із формуванням предметних дій. Дитина поступово узагальнює свій досвід: навчившись набирати пісок совочком, вона переносить цю дію на інші ситуації — використовує відерце, а згодом аналогічно діє зі снігом. Такий перенос свідчить про формування елементарного абстрактного мислення, коли дитина починає бачити спільне у різних предметах і ситуаціях.

На основі предметних дій, які виконуються відповідно до їх соціально закріпленого призначення, формується сюжетно-відображувальний етап предметно-маніпулятивної гри. Спостерігаючи за діями дорослих, дитина поступово розуміє їхній сенс і намагається відтворити у грі: мие руки, як дорослий, або «керує» іграшковим автомобілем. Ігрові дії набувають умовного характеру, і дорослий активно підтримує цей процес, пропонуючи дитині уявні ситуації: «вилікуй ляльку», «погодуй зайчика».

Саме в предметно-маніпулятивній грі закладаються основи сюжетно-рольової гри, яка стає провідною у віці від трьох років. У ній дитина починає виконувати роль у дії – не називаючи себе, наприклад, «мамою», вона доглядає за лялькою як за власною «дитиною», демонструючи розуміння соціальної ролі через характерні дії. Така гра є важливим етапом у розвитку особистості, оскільки сприяє формуванню уявлень про соціальні функції, розвиткові мовлення, уяви та емоційної сфери [4, с. 38].

Протягом раннього віку ускладнюються сюжети ігор за такими ознаками, як кількість персонажів, різноманітність ситуацій. Якщо у перших предметно-маніпулятивних іграх діє один персонаж у певній ситуації, а схема гри неодноразово повторюється (кілька разів дівчинка зачісує ляльку), то наприкінці раннього віку в іграх дітей бере участь кілька персонажів, які діють у послідовних різноманітних ситуаціях - відбувається розгортання сюжету. В іграх

намічаються зв'язки між персонажами, проте вони слабо узгоджені і задаються їх включенням у спільну ситуацію. Як відзначає Г. Тарасенко, тут можливі три варіанти дій. Перший передбачає два персонажі, один з яких - об'єкт дії іншого, наприклад перукар і клієнт. Другий складається з самостійних дій, включених у спільну для персонажів ситуацію: машиніст і пасажири. В третьому персонажі обмінюються діями: покупець вибирає товар, а продавець зважає. До кінця 3 р. спостерігаються сюжети, в яких разом з набором дій задані і деякі відносини між персонажами. Наприклад, відносини керівництва і підпорядкування в грі «дитячий садок», коли вихователь веде заняття, а діти слухають. Або поєднання керівництва і підпорядкування з рівноправним обміном діями, коли в цій же грі зображаються відносини між вихователем і батьками дітей [4, с. 64].

Крім того, гра забезпечує емоційне підкріплення мовленнєвої діяльності, що є надзвичайно важливим для мотивації дитини до спілкування. У процесі ігрової взаємодії дитина вчиться слухати, відповідати, ставити запитання, висловлювати власні думки, що є основою формування комунікативної компетентності.

Отже, ігри мають бути невід'ємною складовою мовленнєвого розвитку дітей раннього віку, а їх зміст – відповідати віковим особливостям, інтересам і потребам дитини.

### **Список використаних джерел**

1. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах : підручн. для студентів вищ. навч. закл. Київ : ВД «Слово», 2008. 440 с.
2. Богуш А.М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: Програма та методичні рекомендації. Київ: ІЗМН, 1997. 112 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
4. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : навч.-метод. посібник. / за ред. Г.С. Тарасенко. Київ : ВД «Слово», 2010. 320 с.